

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr 58. ANUL XIII.

Telegrafulu este de doua ori pe septe-
man: joi'a si Duminec'a. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiiu la expeditura
toiei pe afara la c. r. poste, cu bani
gat'a prin scrisori francate, adresate
catra expeditura. Pretulu prenumeratiu-
nei pentru Sabiiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei, si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu
8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a.
Pentru prime, si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litere
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiiu, in 25 Iuliu (6 Aug.) 1865.

Constitutiunea. Sanctiunarea eii cu aplicare la giurstările nostre.

II.

In numerulu 51 alu „Tel. Rom.” amu aretat ca ori
ce constitutiune numai atunci pote fi statornica si fericitoare
pentru poporul, pentru care este facuta, deca aceea este cre-
dincios'a esprima a relatiunilor, seu corespunde caracteru-
lui si temperamentului acelu popor.

Dar pecatu este de usioru a dice acest'a, pre atatu este
de greu a cunoște din destulu relatiunile unui stat si a pe-
trunde in temperamentulu si caracterulu poporeloru si apoi
a acomoda acestor'a prescrierile constituante.

Intr'unu statu ca Angli'a, unde constitutiunea s'a desvol-
tatu cu relatiunile, cu poporul, acomodandu-se aceea ace-
stor'a este lucrulu usioru, micile schimbări in rulatuni se
potu lesne observa si constitutiunea se pote lesne modifica
corespondiatoru acelu schimbări. Barbatii de stat sunt fii
constitutiunei, acest'a le este incresculta si le este forte usioru
a pasi inainte cu dens'a.

Intr'unu statu in sa unde seculi intregi nu s'a tinutu
computu de schimbări in relatiunile sociali si politice, unde
prin urmare constitutiunea s'a departatu totu mai multu de
relatiunile faptice, pana in fine intre aceea si acestea s'a for-
matu prapastia mare, intr'unu astfelu de stat este greu de
sari fara pericolu preste acea prapastia, candu relatiunile voru
cere imperative un'a constituare ce le corespunde. Barbatii
de stat sunt fii unei constitutiuni false, cari preocupati de
ideile acestei'a, nu potu cunoște adeveratele relatiuni politice
si sociali, neconsiderate de atat'a tempu, ei mai multu mai
putinu voru orbeca fara basa, nesiguri, din experimentu in
experimentu; loru le va fi cu greu a se desbraca de vechile
principii ale constitutiunei false.

In asemenea casu este de lipsa, ca se studieze cine-va
relatiunile faptice cu tota seriozitatea, folosindu-se cu tota lu-
area aminte de urmatoarele mijloce:

1) de geografi'a statului respectivu dimpreuna cu tote
cunoscintele despre relatiunile climatice.

2) de statistic'a lui.

3) de istori'a tieriei, in tote ramurile eii

ad 1. Dupacum fia-care omu este credinciosulu fia alu
impregiurariloru, sub cari traiesce,—asi si verce poporu si
priimesce temperamentulu, caracterulu seu, tota cualificatiunea
s'a dela loculu, clim'a in care traiesce.

Locurile muntose, clim'a aspra producu popore duri, res-
boinice; campiele, locurile caldure producu popore molatice
si aplecate spre placeri.

Aceste popore diferite reclama deosebite forme de con-
stitutiune. Negrii Africeii voru trebui cu totulu altfeu regu-
lati, decatu Rusii, Svedii, Englesii etc. abstragendu dela di-
ferintiele istorice. Din relatiunile locale si climatice cunos-
cemu cu ajutorulu istoriei poporul si trebuintiele lui; iara
sciinti'a, care ne invatia, a cunoște aceste relatiuni, este
geografi'a.

ad 2. Procesulu crescerei unui poporu, modulu in care
referintiele locale si climatice a influentiatu asup'a acestui'a
ne arata istori'a. Istori'a ne reproduce inca odata viet'a po-
porului respectivu, ne arata ce efecte au produsu diferitele
cauze, ce succesu au avutu diferitele forme de regimu, si in-
stitutiuni pana in tempulu de fatia. Numai cunoscendu istori'a
si faptele unui poporu, vomu pote petrunderi in natura si ca-
racterulu lui, i vomu cunoște trebuintiele lui si asi in fine
vomu fi in stare a-i da institutiuni potrivite.

La acestu scopu vomu ajunge prin istoria sub urmato-
rele conditii:

a) deca istori'a se va estinde preste faptele si evenimin-
tele intregului poporu, iara nu numai a unei parti; va sa dica
istori'a pentru acelu poporu va fi obiectivu generale,

b) deca va cuprinde tote faptele si evenimintele,
cari se potu numi poporale, adeca deca istori'a va fi subiec-
tiva generala;

c) deca in combinatiunea faptelor adeca in persecutati-
unea istorica,—vomu considera tote acele fapte si evenimente,
iara nu numai o parte dintr'ensele, dupa-cum cere interessulu
de partida, si

d) in fine deca vomu distinge intre faptele si evenimin-
tele naturale de cele nenaturale, cari nu sunt eflussulu cre-
dinciosu alu relatiunilor locale climatice si ale caracterulu po-
porulu, si sunt produse artificiosu prin presiuni din afara si
intemplari extraordinarie.

Aceste intemplari extraordinarie aru produce contradi-
ceri si aru altera judecat'a nostra despre caracterulu si na-
tur'a poporulu.

Cu ajutorulu cunoscintei despre relatiunile locale si cli-
matice ale tieriei vomu pote distinge intre evenimente natu-
trale si nenaturale. In casulu contrariu, deca s'aru considera
numai faptele une parti din poporu seu numai faptele si eve-
nimintele cari au facutu celatu mare atunci vomu ajunge la con-
sciintia, cariseu voru fi false cu totulu seu la casulu celu mai
favorabilu, voru fi drepte numai pentru o parte de poporu.

Numai o perscratiune ratiunabila a totoror faptelor isto-
rice ne va duce la o drepta cunoscintia a naturei si carac-
terulu poporulu si la drept'a judecata a trebuintielor lui.
O constitutiune amesurata unei asemenea perscratiuni se pote
numi in totu intielesulu cuventulu constitutiune i-
storica, dreptu istoricu, ceea ce este cu totulu alt'a,
decatu ceea ce se intielege la noi cu deosebire de Magiari sub
acesta expresiune.

Magiarii intielegu sub dreptu istoricu, din care multe prescrieri
sunt anticuate si necorespondiatore jurstariloru de fatia, de
orece basate pre principiile evului mediu, dupa edarea lor
nu s'au acomodat desvoltarei istorice a poporulu. Asemenea
prescrieri sunt numai nesc documente istorice despre cuta-
re stadiu in istori'a unui poporu, aretandu-ne ca pre acelu
tempu ele au fostu apte pentru jurstarile de atunci, iara nici de-
cum nu merita dreptulu istoricu pentru tempulu de fatia.

3 Dupa ce cu ajutorulu istoriei amu cunoscutu natur'a
si caracterulu unui poporu vine statistic'a, a ne descrie in spe-
cie pre acestu poporu in cultura, industria, in limba, nationa-
litate, numerositate si tote relatiunile lui speciale.

Pentru cunoscinti'a relatiunilor sociali statistic'a pre lan-
ga istoria este de cea mai mare insemnatate, deoarece sunt
unele relatiuni, cari fara sgomotu, in linisce fara se fia obser-
vate de istoria, au castigatu existintia in societate si au ajunsu
la o insemnatate, care reclama observarea lor prin constitu-
tiune. Aceste relatiuni de multe ori sunt de mai mare insem-
natate in desvoltarea poporulu de catu cele sgomotose si de
si—neobservate de istori'a scrisa, totusi nu sunt mai putinu
istorice, deaceea ori ce constitutiune nu aru fi corespundiatore,
deca nu va fi acomodata si acestor relatiuni.

Se aplicamu cele dise pana aci la jurstarile nostre. In rela-
tiunile geografico-climatice ale statulu nostru esista cea mai
mare varietate, campiele deliciose ale riului Po pana la muntii
cei aspri si neroditori ai Galitiei si Boemiei, dela campiele
cele roditoare ale Banatulu pana la muntii cei goli ai Tirolu-
lui. — Afara de aceea fia-care provincie, pana la cea mai mica,
si are istori'a sea propria pana la unu orecare tempu, une-
le dintr'aceste istorii particulare sunt cu totulu diferite de
celelalte.

Modulu, cum s'a maritu Austri'a ne incredintedia din
destulu despre acest'a.

Aceste diferenti in relatiuni geografice, si istorice, au tre-
buitu se produca deosebite relatiuni statistice, adeca sociali si
politice, relatiunile geografico-climatice si istorice sunt factorii,

statistice productului acelor'a. De aci se potu explica atâtea diferințe în interesele sociali, de negoiu și industria, în gradul de cultura și înțelegința. Pre lângă acest'a se mai adauga și diferințele în naționalitate și limba. Pe câtu de mare este diferința în relațiunile sociale și politice, pe atât'a este de mare și greutatea de a cunoște aceste referințe și apoi a da legi constituire acomodate acelor'a.

Acést'a încă este un'a din cauzele atâtoru experimentări.

Din toate aceste însă unu lucru este necontestabilu, sub asemenea diferințe în Austri'a o centralisatiune strinsa în orice forma, pentru timpul de fatia este imposibilă, de orecce nenaturală. Timpulu trecut ne arata că o asemenea centralisatiune cu puterea armelor pôte fi susținută, dar numai cu mari spese cari aduc pre ori și ce statu la ruina.

De orecce numai pentru relațiuni mai multu mai puțin egale, se potu da legi, constituțiuni egale, de orecce numai elemente omogene se potu legă strictu; de aceea centralizarea aru pôte numai atunci se înainteze, dacă statulu, cel puțin câtu este prin potința încetu, încetu s'aru silă sa delatureze diferințele cele numeroase, ce există în interesele de industria și gradul de cultura a locuitoriloru sei.

Totu asiă de puțin acomodată jurstărilor aru fi și centralisatiunea asiă numiteloru țieri, înătre de corón'a Ungariei, despre cari se vorbește asiă de multu în timpul defatia.

Chiaru istori'a, dreptulu istoricu de cari se servescu Ungurii cu atât'a plăcere este cea mai batătoare dovadă înconștr'a lor.

Îndată ce veni Transsilvani'a sub puterea Magiariloru, și i se dete principii, acesti'a, ajutati de pusețiunea și calificarea geografică a țierei, sciura a se face totu mai independenți, până în fine Gelu II. (Gyula II) se tină destulu de mare, spre a se opune regelui Ștefanu, cu armele în mână; numai cu mare versare de sânge punctu Ștefanu a-si supune din nou Transsilvani'a.

Acum se dete Transsilvaniei unu voevodu, analogu marchioniloru din imperiulu germanu. — Acesti'a ajutati că și cei d'antăiu de pusețiunea lorului, încă sciura a se face independenți. Cine se nu scia la ce putere ajunse Zapoli'a. Regele Ludovicu II i demandase, sa-i viia într'ajutoriu înconștr'a Turciloru cari intrase în Ungari'a.

Ioanne Zapoli'a înștitu de 40,000 armati, nu se supuse ordinăciunei regale și estfelu regele cu 25,000 de armati trebui sa se lupte înconștr'a Turciloru în batai'a dela Mohács, alu cărei succesu funestu pentru regele este destulu de cunoscutu.

Prin batai'a dela Mohács se mai delatură și legaturile parute între Ungari'a și Transsilvani'a. Acést'a deveni independentă sub principiiu sei suverani și si paștră independința dela acea catastrofa (1526) până la anul 1699. — În timpurile fortunose, ce semilun'a respandă se preste occidentu, Transsilvani'a, prelânga poterile ei mici, în proporțiune cu acele ale inamicului, nu-si pôte sustine nepericlitata independința. Deci cătra finea seculului alu 17-lea, pecandu stindardele austriace fluturau victoriosu înconștr'a Turciloru, Transsilvani'a se alipi de Austri'a, dar nu neconditiunatu, ci numai dupăce printr'unu tractatu solenelu, diplom'a Leopoldina, si-au garantatu vechile ei instituțiuni de dreptu, acea constituțiune, care, dezvoltată cu poporulu și aștrată de acest'a cu sângele seu, corespunde relațiuniloru faptice ale țierei. Acést'a conservare a vechiloru legi, caracterisăza pre barbariile de statu cu destula înțelepciune. Dela 1699 până la 1848 Transsilvani'a remase în neconturbat'a posesiune a autonomiei sele, fără că sa fia exprimată vreodată dorința, de a se încorpora cu alta țiera, și schimbă instituțiunile sele cu altele.

Iată dăra destule fapte istorice cari dovedescu în modulu ce'u mai eclatantu, că Transsilvani'a s'a multiamitu totdeun'a cu constituțiunea și autnonmi'a s'a, de siguru, fiindcă pusețiunea sea autonomia a fostu și este basată în relațiunile sele sociale și politice, diferite de acele ale altoru provincii ale monarchiei, și fiindcă constituțiunea eră expresși'a acestoru relațiuniloru în vechime.

Singur'a faptă istorică, la care se, provoca unionistii nu pôte fi alta, decâtu uniunea exprimată în diet'a din anul 1848. Dar această faptă trebuie considerată că unu evenimentu anormalu, nenaturalu, care a fostu produsu prin presiune esteriă, și care prin urmare, dupăcum disărămu mai susu, la judecarea relațiuniloru nu pôte fi considerată. — Acea uniune sta în contradicere cu celelalte fapte istorice, este o excepțiune dela regul'a susărelată și nu este nici decum basată în relațiunile politice și sociale ale Transsilvaniei.

Îndată ce trecu presiunea din anul 1848 Transsilvani'a deveni iaresi provincie de sine statătoare.

Pusețiunea părțiloru politice pôte se aduca cu sine unirea Transsilvaniei cu Ungari'a, acést'a însă nu aru fi basată pre relațiunile ei naturale, ci s'aru potea întemplă numai prin pres-

siune; dar se fia siguruori și cine, ca căta vreme interesele de negoiu și industria, cu unu cuventu relațiunile politice și sociale ale Transilvaniei voru fi diferite de ale Ungariei, îndată re va încetă acea presiune, Transsilvani'a și va reclamá și si va redobândi vechi'a ei autonomie St.

Scolaru.

E proverbiiu că între arme mușele trebuie sa taca. Proverbiulu acest'a mai că, ba cu totu dreptulu se pôte aplica și la politica, și asiă potemu dice, că între cestiuni politice mușele trebuie sa taca.

Ear fiindcă scól'a și crescerea poporului preste totu încă e o cestiune, care taia afundu în viața politică, asiă suntemu datori că prelânga totu sgomotulu celalaltu alu politice, sa nu ne uitămu de pânea spirituală, care ne este de lipsă în toate dilele și în toti vecii.

După cuvintele aceste de introducere și după titulu scrierei acesteia s'aru paré cui-va că avem de scopu a începe o pertractare mai pe largă în caus'a scóloru. Însă scopulu ne este și de astădată numai a atrage atențiunea publicului nostru asup'a unei mesuri ce s'au luat din partea Inspectoratului supremu scolasticu în cauze de scóle, și de alta parte a escusă încātu va întârzierea cu aducerea la cunoștința publicului a măsurii amintite. Este cunoscutu că pentrucă întrég'a viața școlară elementară sa capete unu sboru mai înaltu s'au fostu orenduitu în anii trecuti conferințe invetiatorești. Despre însemnătatea acestoru nu ne lasămu în desbatere mai departe pentrucă cine se apropia, fără prejudețiu de acestu institutu, nu pôte decâtu sa-lu aprobeze, și intențiunea acelu ce l'au adus în viața sa o laude.

Fruptele acestoru conferințe sunt depuse în o colecțiune intitulată „Adunarea cuventăriloru comissariloru școlari“, cari cu alta ocaziune s'au fostu recomandatu publicului.

Atātu fruptele aceste câtu și informațiunile capetate dela singuraticii comissari școlari ne îndreptăție în dorințele noastre, că aceste conferințe sa se continue și pe viitoriu. Dar mijlocele materiali fura cele d'antăiu, care facura frontu instituției celei năve și cari ne amenință cu încetarea ei.

Supremulu Inspectoratu în ingrigirea sea parințesă însă au aflatu mediulu, prin care de o parte se obvina tanguirei de angustimea mijloceloru materiali a invetiatoriloru noștri celoru în adeveru seraci, căra de alta parte principiulu acestu salutaru sa nu înceteze de a-si aduce rōdele sele și mai departe.

Ne luămu dăra voia de a publică această măsură parințesă în tota estinderea ei precum urmăza: Nr. Scol. 33. 1865.

Preacinstiloru Parinti Protopopi, și Administratori protopoposci!

Fiindcă binele omului aterna dela întrebuintiarea cuvințioasă a timpului, căci timpul este lumin'a, ear lumin'a, adăca, sarguinti'a risipescă întunereculu, va sa dica, lenea, și pecatul, și ne face fiii luminei, adăca fiii lui Dumnezeu; de aceea și Mantuitoriulu dice: umblati, până aveți lumina, că întunereculu sa nu ve cuprinda pre voi; până aveți lumina, că sa fiți fiii luminei, Ioann. cap. 12 St. 35; 36; — și fiindcă Preotii și invetiatorii sunt mai deapronă chemati, că bine sa întrebuinteze totu timpul, și fiacare ocaziune pentru luminarea lor, adăca, sa fia luminati, că apoi sa fia vrednici a lăti lumin'a și luminarea în totu poporulu credinciosu micu și mare, că întunereculu sa se risipescă, și sa peara, și toti creștinii noștri crediendu în lumina, sa fia fiii luminei; și în fine, fiindcă omulu nu scia atât'a, câtu au invetiatu, ci numai câtu-si aduce aminte din cele invetiate, și apoi sa-si pōta aduce aminte mai multe din cele invetiate, are lipsă de repetiția acelor'a: pentru aceea din iubirea și ingrijirea, ce o amu cătra invetiatorii noștri, și cătra chiamarea mea că Supremu Inspectoru școlariu, care mio-au concediatu Sinodulu Bisericeii noastre încă din anul 1850, amu aflatu de bine a dispune și pe timpul ferieloru anului acestu școlariu tinerea Conferințelor invetiatorești într'o formă, carea sa fia multiamitoare, și totdeodată și înlesnicioasă pentru cei mai seraci invetiatori, și adăca, sa nu le costisescă nici o cheltuială pe sēm'a Comissariloru de Conferințe, și asiă a polți pre Preacinstiele Vōstre, că fiacare în districtulu seu școlariu sa otarēscă 2-3 dile în timpul vacanțelor școlari, în care adunandu pre toti invetiatorii din districtu într'unu locu îndemănatu, sa tînă sēm Preacinstiele Vōstre, sēm în presentia Ve sa tînă unulu dintre cei mai harnici invetiatori prelegeri de repetiția asup'a acelor obiecte școlare, care au fostu prescise pentru Conferințele invetiatorești din anul 1863 și 1864, precum și din cartea Computului compusă de Ioannu Popescu Profesoru în institutul nostru Archidieceșanu pedagogicu-teologicu, și apoi despre toate sa se astērna încōce relația până la 1-lea Septembrie a. c.

Bar pentru invetiatorii din scóele capitali cu trei, s'eu patru clase randuiescu, ca ei pe timpul ferieloru sa invetie instructiunea edata sub 1. Iunie a. c. Nr. Scol. 26 pentru directorii si invetiatorii si inspectorii locali bisericesci, ca invatindu-o sa p'ota incepe cu anul scolariu viitoriu functionarea lor dupa orginisatia cuprinsa acolo, si spre acestu scopu sa tina pentru sine fiecare corpu invetiatorescu alu scólei capitale 2—3 zile conferintia si consultare asup'r'a cuprinsului a-celel instructiuni; aceste conferintie inca sa le conduca s'eu Inspectorulu localu, carele este pusu in intielesulu §fului 27 si 28 din acea instructiune.

Din acestu Circulariu sa se dea fiac'aru Invetiatoriu câte unu esemplariu spre a a se acomoda dupa cuprinsulu espusu intr'ansulu.

Sabiu 1. Iuliu 1865.

de totu binele voitoriu

Archiepiscopu si Mitropolitu.

Andreiu Bar. de Siagun'a m. p

La situadunea de fatia.

„Kol. Közl.“ ne spune, ca lucrurile s'au intorsu spre bine si sper'za ca acum voru avea o durata mai indelunga ca in an. 1861.

Mai incolo asteapta de la regimulu celu nou ungaru, unu si'u de proiecte cu privintia la restatornicirea vietiei constitutionale, crede ca órec'ati dintre comitii ereditari, iara voru veni in fruntea Comitatoru loru si asc'pta ordinacionilo privitoare la conchiemarea dietei ungare inca in decursulu lunei acesteia. Din audiu rescriptulu reg. prin care sa conchiama diet'a, dice ca are sa se publice in 18 Aug. in dia'a nascerei Maict. Sele, iara deschiderea dietei sa fia in 20 Octobree.

Totu acelu diuariu ne spune in unu articolu de fondu, ce au scrisu Cromwell pe edificiuulu parlamentulu englezu dupa ce au desfiintiatu parlamentulu, adeca: „Cortelu de datu“. Dupa ce trage o paralela intre Cromwell si Schmerling si arata deosebirea intre unulu si altulu; dupa ce arata ca sórtea câtu e de schimbaciósa si cum si dlu cavaleru de Schmerling, carele au sciutu la 1861 scóte diet'a magiara din sal'a museului din Pest'a, au trebuit sa ese din cortelulu seu, si in fine, dupa o privire asup'r'a intempleriloru din acesti trecuti patru ani si esprima „Kol. Közl.“ credintia, ca pana candu ministrulu fostu de statu si va organizá cartirulu seu celu nou, si diet'a magiara se va mutá inapoi in locuintia sea propria, „si noi schimbandu-n ecortelulu“ dice mai departe, o sa capat'amu intrare in sal'a legislatiunei comune magiare, unde noi insine si popórele sorore colacuitóre, adunendu-ne la olalta, nu cá sa ne vedemu numai, ci spre a conlucrá cu puteri incordate spre o fericire adeverata si duratóre, tinendune o ac'asta de problem'a cea mai frumósa si totdeodata cea mai multiamitóre.“

„Pesti Naplo“ vorbindu despre starea de fatia, in cele ce privesce Transsilvania, nu p'ote ca sa nu-si esprime bucuria la impregiurarea, cum s'au pornitu acum lacurile. „Retragerea contelui Nadasdy face locu la sperantie de o schimbare de sistem in Transsilvania; de sperantie acestea inse numai pensionarea baronulu Reichenstein ne-au potutu convinge. O denumire mai potrivita cá a generalulu de cavaleria contele Haller in situatiunea de fatia a Transsilvaniei nu s'a potutu. Pentru caracterulu seu celu de omenia (becsületes) elu e respectatu de toti. Nefiindu legatu prin nimic'a din trecutu, viitorulu seu are increderea trecutulu. Pensionarea bar. Reichenstein de altmintrea e de mare insemnatate si pentru tieara ungurésca, pentrucu usiur'za intregirea legala a legislatiunei nóstre. In 1848uniunea s'a facutu si s'au intarita prin câte unu articolu din diet'a tranna si ungurésca.

„Debatte“ se mangaia despre tacerea dlui Mailatu cu aceea, ca numele lui insusi e programulu, si ca tier'a ungurésca scia ce are sa ascepte dela densulu.“

In fine mai adaugemu ce-va de insemnatate in momentele de fatia si adeca mangaiarea ce ni o da „P. N.“ si nóua neunionistiloru. „Candu amu voitu noi un i unea n'amu voitu unificarea carea sa nu suferé autonomi'a si o dieta pentru lucrurile care in sensu mai stressu suntu lucruri interne ale Tranniei.“ „Prin legala intregire a dietei nóstre speramu a fundá uniunea pe astfelu de base, cari sa nu nesocotésca privintiele si tendintiele autonome, ce purcedu din referintiele acele cari suntu Transsilvaniei asiá de proprii.“

Sabiu 25 Iuliu. Astadi sosti Prea venerabilulu P. Archimandritu, nou denumitulu Episcopu gr. or. alu Caransebesiulu Ioann Popasu in mijloculu nostru, in cea mai deplina sanetate.

Branisca in 21/7 c. v. 1865. In Dominec'a Floriloru anul'a aest'a, fiindu adunati mai multi membri comunali din comun'a nóstra la unu locu, dimpreuna cu on. D. parochu M. M., spre a se consultá despre mai multe obiecte si refe-

rintie comunali bisericesci si polticesci, au venit vorb'a si la starea cea slaba materiala a Bisericei nóstre gr. or. din comun'a numita, la care unu veneraveru si binefacatoriu Domnu diregatoriu de natiunea magiara (care nu mi iertatu ai publicá numele mai departe, fiindca voiesce ai fi primitu darulu seu mai josu insemnatu, cá cei doi fileri ai veduvei) fiindu de fatia, si audindu geluirea nóstra despre starea materiala a bisericei numite, au daruitu prin mân'a on. D. parochu in presintia mai multor'a, acestei sf. Biserici gr. or. 100 f. v. a., di: un'a suta fiorini in val. austr., cá daru vecinieu si nerevocabilu cu acea conditione si vointia in sa, cá din capitalulu numitu sa nu se strice nimic'a, remaindu in fondulu bisericei, ci numai din interesele lui sa se cumpere pe sém'a numitei Bisericei in totu anulu, pec'atu se p'ote, ce va fi de lipsa. Pentru care binefacere eu subscrisulu cá proprietariu in comun'a mentionata, mi tinu de strinsa detorintia a rogá pre st. Domnu Redactoru cá sa binevoiésca ai dá locu numitei publicári in colónele „Telegrafulu Român“ pel'anga care ne esprimámu multiamit'a nóstra publica. *)

Ioann Cioranu, Invetiati.

Varietati si noutati de di.

Din isvoru securu afl'amu ca Petrutia lui Ioann Samoilescu din Beriú (l'anga Orestia) au testatu bisericei gr. or. de acolo unu fenatiu, pentru care fapta frumósa sa-i fia pomenirea vecniea.

— Din comitatulu Temisiului sa fia sositu la Vienn'a in 20 Iuliu o deputatiune rom'ana, cá sa predé cancelariulu de curte alu Ungariei bar. de Mailatu o cerere acoperita de numeroase subscrieri, prin carea 'lu r'oga, cá la o schimbare eventuala a comitatoru supremi, sa se desigreze pentru comitatulu Timisiului Comite supremu unu Român. —

Dintre deputatii rom'ani dela senatulu imperialu au sositu Duminec'a trecuta aici P. Protosingelu Popea, Branu de Lemény, cavaleru de Alduleanu, cav. de Postariu. — Cav. de Alduleanu va petrece mai multu tempu la Zernesti.

Nr. 5 din „Familia“ aduce portretulu P. Archimantritu, noudenumitulu Episcopu alu Caransebesiulu Ioann Popasu cu o schitia biografica. — Pe tiermulu márei, poesia de M. Zamfirescu. — Caderea Timisiane de Iul. Grozescu — Castelulu Miramare cu ilustr. — Colomb'a (Rom'ana A. Dumas) — Substernutu indreita de lampa — Ce e nou? — Dela reuniunea femeiloru rom'ane — cacitura numerica — Literatura si arte — Corespundintia din Vienn'a. — Feliurite. — Din strainatate. — Notitie de folosu. —

— F'oi'a societátiiepentruliteratura si cultura rom'ana in Bucovin'a in N. 7 aduce urmatórele. Inriurintia crestinismulu asup'r'a culturai genulu omenescu (Inchieere). — Epistol'a directiunei Asociatiunei nationale din Aradu cátra Presiedintelu Societátieliterarie rom'ane din Bucovin'a. — In caus'a unificárei ortografiiloru rom'ane. — Poesii. — Bibliografia. — Anunciu.

— Principele Romaniei folosesce báile dela Ems si la consultarea mediciloru va folosi dupa aceea si bai de mare francesci.

— (Falsificatoru de testamentu.) La anulu 1862 mori contele Gedeon Almássy si lasá dupa densulu unu testamentu, in care in sa de contele Albert Almássy nu erá nici o pomenire. Cestu din urma se indreptá cála unu Gustavu Remellay cu promissiunea de 20,000 f. déca i va compune unu testamentu, care se tréca de alu reposatulu conte Gedeonu Almássy. Remellay au respinsu summ'a promissa si amenintia pe contele Albert Almássy, ca lu va aretá judecatoriei, déca nu se va lassá de propusulu seu celu mársiavu. Contele nu se lassá intr'atát'a, ci cumperá cu vre-o câte-va mii de f. pre altii, pentru ducerea in indeplinire a propusulu seu, subscrisse elu insusi pe reposatulu conte Gedeonu Almássy, iara complici figurau in testamentulu celu falsu cá marturii. Óre cine aflá despre acést'a apuca testamentulu celu falsu si-lu rupse.

— Mai tardiu luá cont. Alb. Almássy pre unu advocatu si alti complici intr'ajutoriu, cu carii successe a incélá judecatoriele cu documentulu celu falsu, incátu se nascú processu intre elu si eredi testamentulu celui adeveratu. Misieli'a se descoperi in cele din urma si contele Albertu Almássy este adi condamnatu la inchisóre grea in f'ere pe trei ani, avocatulu pe unu anu si ceilalti pe 6 luni pre l'angalucru publicu si o di de postu in septem'ana, si oprirea dela ori ce beuturi spirituóse.

— Dupa „Srbobran“ afl'amu, ca Maiestatea Sea S'au induratu a incuviintia infintiarea unui gimnasiu mare in Neoplanta (Novisad, Neusatz) cu spelele statulu.

— Dupa o corespundintia a „Gaz. Transsil.“ afl'amu ca in

*) Dupa parerea nóstra, recúnoscintia cátra asemenea fapta nobila aru fi cerutu, cá aceea sa se publice mai in graba. Red.)

școlile normale din Blasiu au fostu în anul scol. tr. 178 de elevi; iara în Gimnasiu 451 dintre cari 389 gr. cat., 60 gr. res. și 2 rom. cat. asiadara în gimnasiu s'au mai impucinat numărul din anul scol. 186³/₄ cu 70 de inși, pentruca atunci totu din acea corespundintia vedemu ca în Gimnasiu erau 521 de elevi.

— Stipendiile impartite între tinerii de acolo au fostu:

2 Clainiane a 126 f.; 1 Romontianu a 6 f.; 15 Nasaudane a 30—60 f.; 1 dala Asociatiune a 50 f.; 8 Rudofiane mai merunte. Pe anul venitoriu se spera și impartire de pâne în natura ori în ecuivalente banesci. Esamenulu de maturitate l'au facutu cu succesu bunu 32 de inși.

La Begec aprôpe de Neoplant'a au omoritu fulgerulu pre unu pastoriu și 105 de oi. Mantau'a nenorocitului fu rupta în bucăți și opincile desfacute de câtra picior. Pamentulu se află rîmatu, iara oile culcate tôte pe un'a și aceeași parte, că candu aru fi fostu oborite de unu ventu.

La Ronsperg în Bohemi'a au lovit fulgerulu pe cinci oameni cari ară. Patru din acesti'a și au venitu în fire; unulu înse și doi boi au remasu morți.

Choler'a se dice ca si cere jertfele sele și la Galati în Romani'a. Asemenea la Ancon'a în Itali'a. În cest'a din ura fia muritu în 28 spre 29 Iuliu c. n. din 41 de bolnavi 13 inși.

Principatele române unite.

Cronic'a lui Macarie.

Este multu tempu séu, mai bine dicendu, nici odata istori'a n'a dobenditu descoperiri mai mari de comorile ei, de câtu în acesti ani din urma.

Tesaurulu de monumente istorice pentru Romani'a, Revist'a romana, și Archiva Istorică a Romaniei, suntu arcanele cele mai solide, pe cari are sa se cladéscă istori'a tieriei noastre. În acésta din urma d. Haideu în colaborare cu d. G. T. Calimanu, publica multu vestit'a caletoria a lui Macarie prin tierile noastre, în tempii lui Vasilie-Voda alu Moldaviei și ai lui Matheiu Basarabu alu tieriei romanesce, între anii 1650—60.

Nu e nici unu român, din câti s'au interesatu, câtusi de puțin, de istori'a patriei lor, care sa nu fia auditu a se vorbi despre acésta vestita caletoria dara iaresi, nu este nici unulu, séu prea puțin, cari sa-si fi potutu face o idea despre dens'a; pentruca acésta caletoria este scrisa în limb'a araba, neavendu de câtu numai o slaba traducțiune, dupa cum se vede, în limb'a englesă, din care limba au tradus'o romanesce Dni Haideu și Calimanu.

O traducțiune fidele noi nu vomu avé de câtu, numai atunci, candu vre-unu român va parveni sa poseda limb'a araba și sa ne dea o traducțiune directă. Ceeace confunda multu în acésta traducțiune sunt datele, mai multe numiri de lucruri, numirile lunilor, care se vede ca sunt reu traduse în eglesesce, ba inca multe cu totulu neintielese de câtra traducatorii dupa chiaru marturirea lui.

Ori-cum, noi toti Românii, trebuie sa fimu recunoscatori celor ce ne da în romanesce acésta traducțiune englesă, dupa unu monumentu atât de interesantu pentru noi. Acestu monumentu vine sa ateste în modulu celu mai veridicu vechiu magnificenta și gloria a noastră, civilisatiunea română și taria Statului român de acum două sute și atâti'a de ani.

Archidiaconulu Paulu de la Alepp incredintiedia, ca Matheiu Basarab, în tempu de pace, avea o armata de 150,000 oameni, dintre cari 120,000 ia veditu elu cu ochii lui adunati în Tergoviste pentru diu'a de Bobotéza.

Noi, reproducendu acestu monumentu istoricu dupa Archiv'a Istorică a Romaniei, credemu ca vomu face cea mai mare placere lectoriloru nostri.

„Tr. Carp.“

Prospectu politicu.

Între cele două poteri mari nemtiesci se pare în dilele trecute ca trebuie sa vina tréb'a la rumpere. Discursurile ministrului primariu prussianu avute cu unu diplomatu francesu, eră de o natura, că cum mâne aru avea a se incepe resbuiulu între Austri'a și Prussi'a. Decandu însă s'a tînutu în Regensburg unu consiliu sub presiedinti'a regelui, lucrurile se par a fi luate o fatia mai pacinica și asiă acum e sperantia, ca monarchii acestoru două poteri se voru intalni în Gastein, unde sa tractedie despre deslegarea cestiunei pendinte a Schleswig Holsteinului.

Locuitorii ducateloru pomenite sunt în nelinisce mare. Prussianii se pórta acolo că într'o tiera supusa cu armele. Asiă în dilele trecute arestara două persône de insemnatate, ba se vorbea ca și ducele de Augustenburg sa se siléscă a parasî ducatele. Colegile cetatiene din tôte pârțile protestéza energicu incontr'a mesuriloru celoru silnice.

Din Franci'a aflămu ca Imperatulu Napoleonu III se afla în Plombieres. Scirea ce s'afostu lătitu ca e reu bolnavu,

s'au demintitu prin unu telegramu, care arata ca Imperatulu se preumbla pedestru prin impregiurulu locului Plombiera—

Se dice ca Napoleonu III lucra acum la o brosiura intitulata: „Politic'a imperatésca dupa cuventările și vorbirile lui Napoleonu III dela 1848—1865.“

În Spani'a inca nu s'au liniscitu spiritele nici acum. Recunoscerea Italiei din partea regimului spaniolu au pusu pe clericali în miscare de tôte pârțile. Regin'a Isabel'a înse se vede resoluta a remané pe lângă politic'a ce a acceptatu și în unu consiliu de ministri și au espressu multiamirea cu purtarea cabinetului în cestiunea recunoscerei Italiei.

Că sa ne potemu face o intipuire despre starea lucrurilor în Spani'a aducemu esemple singuratic. În o biserică din Sevilla unu preotu în predic'a sea afurisi pre progressisti, recunoscerea Italiei, press'a, căile ferate, telegrafele, care tôte sunt de vina la recunoscerea acésti'a, carea e indreptata contra S. Parinte. Publiculu n'au potutu fi cu totulu indolentu și asiă s'a nascutu cërta și lupta în biserică, încă u au trebuit sa vina polit'ă sa-i desparta. În Madridu dela o asemenea predica, publiculu parasî biseric'a și preotulu remase cu sine însuși.

În Turci'a crestinii și acum au sa suferi din partea musulmanilor. Audimu din Bosni'a și Erzegovin'a, ca tôte cârtile crestiniilor s'au confiscatu. Pasi'a sa fia dissu: biserică puteti sa aveti câte veti vrea, dara cârti și școle nu ve trebuie. Din Serbi'a inca nu este iertatu sa tréca nici unu feliu de carte, căci care se afla se nimicesc numai decătu. — În curendu are sa serbeze biseric'a evangelica unu sinodu în Belgradulu turcescu, adunendu-se membrii din tóta Turci'a Serbi'a și Romani'a.

Pelângă tôte scirile turburatóre ce vinu din Americ'a și cu deosebire din Messicu, imperatulu Maximilianu face progrese în reformarea nóuei sale monarchii. Mesurile cele mai nóue privescu instructiunea publica. Unu decretu indreptatu câtra ministrulu de instructiune, otaresce ca la instructiunea publica sa pótă luá parte ori și cine iara instructiunea cea elementara sa fia obligata și gratuita.

Nr. 27—3

Concursu.

În Comun'a Vineri'a devenindu statiu de Invetiatoriu în vacantia — spre ocuparea cărei'a se deschide acestu concursu pâna la 15 Augustu a. c.

Voitorii de a cuprinde acésta stătiune sunt pofiti a-si tramite cererile lor timbrate cuviinciosu la subscrisulu pâna la scrisulu terminu, prevediute cu adeverintia despre aceea:

- 1) ca sunt de religi'a gr. orient.
- 2) ca au absolvatu cursulu pedagogicu — și este și Cantăretiu;
- 3) ca au invetiatu celu puțin clasele normale cu sporu bun.

Cu acestu postu este inpreunatu unu salariu anualu de 200 f. v. a. din Cas'a allodiala — Cortelu naturalu și lemne debuinciöse.

Orestia 6. Iuliu 1865.

Inspectorulu scolariu gr. orient. alu Tract. Orestiei

N. Popoviciu, Protopopu.

Nr. 26—3

Concursu.

La vacant'a stătiune invetiatorésca, cu limb'a propunerei romanesce, în Furlucu, Protopreshiteratulu Lugosiului. Emolumentele sunt 52 f. v. a., bani gat'a, 10 meti de grâu, 10 de cucuruza, 80 pf. elisa, 50. pf. sare, 8 pf. lumini, 8 orgii de lemne, 2 jug. pamentu și cortelu liberu cu gradina.

Competitorii la acésta, au recursele lor, prevediute cu Estrassu de botezu și testimoniile despre școlele absolvate, cu Atestatele despre servitiulu de pâna acum, și despre portarea morala și politicésca, pâna în 31 Iuliu a. c. a tramite la Consistoriulu Eparchie Versietii.

Din siedinti'a Consistoriala în Versietiu în 25 Iuniu 1865. tinuta.

Sirupu albu de peptu

Acest'a se aprobă de mai multe fisicate că unu mijlocu pentru ori ce tuse vechia, pentru dorere de peptu, ragusiela de ani, plumâni balöse, tuse magarésca, gusteru în gátu, aprinderi în gatlegiu, guturaia, tuse cu sânge, scuipatura de sânge, nădufu, despre acestea tôte da cele mai bune rezultate, și se afla mai multe sute de ateste.

Pentru Brasiovu amu datu uniculu depusetoriu Dlui S. P. Mailatu în butelie originali a 1 f. și a 2 f. în argintu (sunatori).

G. A. W. Mayer,

Breslau, Prussi'a.

(18—5.)

Editur'a și tipariulu tipografiei archidiececane.